

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

HALI YA UCHUMI WA TAIFA KATIKA MWAKA 2008

Kimetolewa na:
Wizara na Fedha na Uchumi
DAR ES SALAAM – TANZANIA
Juni, 2009

KIMEPIGWA CHAPA NA KIWANDA CHA UCHAPISHAJI CHA TAIFA,
DAR ES SALAAM - TANZANIA

**HALI YA UCHUMI WA TAIFA
KATIKA MWAKA 2008**

YALIYOMO

ORODHA YA MAJEDWALI.....	IX
KIREFU/TAFSIRI YA MANENO.....	XIV
MATUKIO MUHIMU YA KIUCHUMI MWAKA 2008	XVII
SURA YA I.....	1
HALI YA UCHUMI WA TAIFA.....	1
UKUAJI WA UCHUMI.....	1
MWENENDO WA BEI	6
UKUZAJI RASILIMALI	7
SURA YA 2.....	38
HALI YA UCHUMI DUNIANI NA USHIRIKIANO WA KIMATAIFA	38
HALI YA UCHUMI DUNIANI	38
UKUAJI WA UCHUMI DUNIANI	38
MWENENDO WA BIASHARA DUNIANI	39
HALI YA UCHUMI WA BARA LA AFRIKA	40
USHIRIKIANO WA UCHUMI KIMATAIFA.....	42
<i>Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC)</i>	<i>42</i>
<i>Tume ya Uchumi ya Bara la Afrika (ECA).....</i>	<i>42</i>
<i>Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika (SADC).....</i>	<i>43</i>
<i>Mpango Mpya wa Ushirikiano Kuleta Maendeleo Afrika (NEPAD)</i>	<i>43</i>
<i>Mpango wa Kujitathmini na Kujipima Afrika (APRM)</i>	<i>44</i>
<i>Shirika La Kimataifa La Biashara (WTO)</i>	<i>44</i>
SURA YA 3.....	46
SEKTA YA NJE.....	46
MAUZO NJE	46
BIASHARA YA BIDHAA	46
<i>Kahawa</i>	<i>46</i>
<i>Pamba</i>	<i>47</i>
<i>Katani.....</i>	<i>47</i>
<i>Chai.....</i>	<i>47</i>
<i>Tumbaku.....</i>	<i>48</i>
<i>Korosho</i>	<i>48</i>
<i>Karafuu</i>	<i>48</i>
BIDHAA ZISIZO ASILIA	48

<i>Madini</i>	49
<i>Bidhaa za Viwandani</i>	49
<i>Samaki na Mazao ya Samaki</i>	49
<i>Mazao ya Mboga na Maua</i>	49
<i>Bidhaa Nyinginezo Zilizouzwa Nje</i>	50
BIASHARA YA HUDUMA	50
<i>Mapato ya Huduma</i>	50
BIDHAA ZILIZOAGIZWA KUTOKA NJE	52
<i>Bidhaa za Ukuzaji Mitaji</i>	52
<i>Bidhaa za Kati</i>	52
<i>Bidhaa za Matumizi ya Kawaida</i>	52
MALIPO YA HUDUMA	53
MWENENDO WA BIASHARA BAINA YA TANZANIA NA NCHI MBALIMBALI	53
MIZANIA YA MALIPO NA NCHI ZA NJE.....	57
<i>Urari wa Biashara ya Bidhaa</i>	57
<i>Urari wa Biashara ya Huduma</i>	58
<i>Urari wa Mapato ya Vitega Uchumi</i>	58
<i>Urari wa Uhamisho Mali wa Kawaida</i>	58
<i>Urari wa Malipo ya Kawaida</i>	58
<i>Urari wa Uhamisho wa Mitaji</i>	59
<i>Urari wa Malipo ya Fedha katika Uwekezaji</i>	59
<i>Urari wa Malipo Yote</i>	59
<i>Akiba ya Fedha za Kigeni</i>	59
<i>Thamani ya Fedha ya Tanzania</i>	59
SURA YA 4.....	73
FEDHA ZA SERIKALI	73
MAPATO YA NDANI.....	73
MABORESHO KATIKA MFUMO WA KODI.....	74
MISAADA NA MIKOPO	75
MATUMIZI.....	75
MGAWANYO WA BAJETI KWENYE HUDUMA ZA SERIKALI	75
DENI LA TAIFA	76
DENI LA NJE	76
DENI LA NDANI.....	76
MISAMAHA YA MADENI	77
SURA YA 5.....	82
FEDHA NA TAASISI ZA FEDHA.....	82

UJAZI WA FEDHA NA KARADHA	82
MIKOPO YA BENKI ZA BIASHARA KWA SHUGHULI MBALIMBALI ZA KIUCHUMI	82
AMANA KATIKA BENKI ZA BIASHARA	83
MWENENDO WA VIWANGO VYA RIBA	83
SOKO LA HISA LA DAR ES SALAAM (DSE)	84
MFUKO WA PENSHEMI WA MASHIRIKA YA UMMA (PPF)	85
MFUKO WA PENSHEMI KWA WATUMISHI WA UMMA (PSPF)	86
MFUKO WA AKIBA YA WAFANYAKAZI WA SERIKALI (GEPF)	87
MFUKO WA TAIFA WA BIMA YA AFYA (NHIF)	88
BENKI YA POSTA	89
SURA YA 6.....	95
RASILIMALI WATU	95
IDADI YA WATU NA MAENDELEO	95
NGUVUKAZI NA AJIRA	97
SURA YA 7.....	101
UENDELEZAJI WA SEKTA BINAFSI.....	101
UWEKEZAJI WA VITEGA UCHUMI NCHINI	101
UWEKEZAJI MITAJI YA KIGENI YA MOJA KWA MOJA.....	102
UBORESHAJI WA MAZINGIRA YA BIASHARA	103
UWEZESHAJI WANANCHI KIUCHUMI	103
<i>Mfuko wa Uwezesaji Wananchi.....</i>	<i>103</i>
<i>Utoaji na Upatikanaji wa Mikopo.....</i>	<i>104</i>
SURA YA 8.....	107
MASUALA MTAMBUKA.....	107
UKIMWI	107
JINSIA	107
MAZINGIRA	108
UTAWALA BORA	109
SURA YA 9.....	112
MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MKAKATI WA KUKUZA UCHUMI NA KUPUNGUZA UMASKINI TANZANIA (MKUKUTA)	112
UTANGULIZI	112
UKUAJI WA UCHUMI NA KUPUNGUZA UMASKINI WA KIPATO.....	112
<i>Hali ya Umaskini wa kipato</i>	<i>112</i>

KUBORESHA MAISHA NA USTAWI WA JAMII	114
UTAWALA BORA NA UWAJIBIKAJI	114
SURA YA 10.....	117
MSUKOSUKO WA UCHUMI DUNIANI NA ATHARI ZAKE KWA TANZANIA.....	117
UTANGULIZI.....	117
MAPITIO YA MISUKOSUKO YA MASOKO YA FEDHA NA MITAJI.....	117
<i>Msukosuko Mkubwa wa Uchumi (Great Depression - 1930s)</i>	117
<i>Msukosuko wa Mexico 1994</i>	118
<i>Msukosuko wa Asia 1997</i>	119
<i>Msukosuko wa Mwaka 2008</i>	120
CHIMBUKO LA MSUKOSUKO	120
MATOKEO YA MSUKOSUKO	121
HATUA ZILIZOCHUKULIWA KUNUSURU UCHUMI.....	123
ATHARI ZA MSUKOSUKO KWA TANZANIA	124
<i>Uchumi Jumla</i>	124
<i>Kupungua kwa mauzo nje</i>	124
<i>Kupungua kwa uwekezaji kutoka nje</i>	125
HATUA ZILIZOCHUKULIWA NA SERIKALI KUKABILIANA NA ATHARI ZA MSUKOSUKO	125
HITIMISHO.....	126
SURA YA 11.....	128
KILIMO NA USHIRIKA	128
KILIMO.....	128
KIWANGO CHA UKUAJI	128
MAZAO YA CHAKULA	128
MAZAO YA BIASHARA	129
UZALISHAJI WA MBEGU ZA MAFUTA.....	129
UWEKEZAJI KATIKA SHUGHULI ZA KIUCHUMI ZA KILIMO	130
KILIMO CHA UMWAGILIAJI	130
UGANI NA MAFUNZO.....	131
SHUGHULI ZA UTAFITI	131
MFUKO WA PEMBEJEO	132
MIFUGO.....	133
<i>Uzalishaji wa Mifugo na Mazao yake</i>	133
USHIRIKA NA MASOKO	134
<i>Ushirika</i>	134
<i>Masoko ya Mazao</i>	134
<i>Mwenendo wa Bei za Mazao</i>	134

SURA YA 12	145
MALIASILI NA UTALII	145
KIWANGO CHA UKUAJI	145
MISITU NA NYUKI	145
WANYAMAPORI.....	147
UVUVI	148
UTALII.....	150
MALIKALE.....	152
SURA YA 13	165
MADINI	165
KIWANGO CHA UKUAJI.....	165
UTAFUTAJI MADINI	165
UCHIMBAJI NA UUZAJI MADINI.....	165
THAMANI YA MAUZO YA MADINI	167
SURA YA 14	170
VIWANDA NA BIASHARA	170
KIWANGO CHA UKUAJI.....	170
VIWANDA VIDOGO	170
GHARAMA ZA UZALISHAJI	171
UZALISHAJI KATIKA BAADHI YA VIWANDA NCHINI	171
BIASHARA YA NDANI.....	172
MAONYESHO YA BIASHARA YA KIMATAIFA	172
SURA YA 15	180
UJENZI NA MAENDELEO YA ARDHI	180
UJENZI	180
<i>Mtandao wa Barabara</i>	180
<i>Matengenezo ya Barabara na Madaraja</i>	181
<i>Bodi ya Mfuko wa Barabara</i>	182
<i>Bodi ya Usajili wa Makandarasi</i>	182
<i>Bodi ya Usajili ya Wahandisi</i>	183
<i>Bodi ya Wabunifu Majengo na Wakadiriaji Majenzi</i>	183
<i>Baraza la Taifa la Ujenzi</i>	184
<i>Wakala wa Majengo Tanzania</i>	184
MAENDELEO YA MAKAZI	186

<i>Maendeleo ya Nyumba</i>	186
<i>Shirika la Nyumba la Taifa</i>	187
SURA YA 16	188
MAWASILIANO NA UCHUKUZI	188
UKUAJI WA SHUGHULI ZA KIUCHUMI ZA MAWASILIANO NA UCHUKUZI	188
UCHUKUZI	188
<i>Usafiri wa Abiria Mijini</i>	188
<i>Usafiri wa Barabara</i>	189
Shirika la Usafiri Dar es Salaam (UDA)	190
<i>Usafiri wa Reli</i>	190
Kampuni Miliki ya Rasilimali za Reli (RAHCO)	190
Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia (TAZARA)	191
Shirika la Reli Tanzania (TRL)	191
<i>Usafiri wa Anga</i>	192
Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL)	193
<i>Usafiri wa Majini</i>	193
<i>Uchukuzi wa Baharini</i>	194
SINOTASHIP	196
<i>Usafiri Katika Maziwa</i>	196
<i>Kampuni ya Huduma za Meli</i>	197
HUDUMA ZA MAWASILIANO	197
<i>Shirika la Posta la Tanzania</i>	197
<i>Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA)</i>	198
TEKNOLOJIA YA HABARI NA MAWASILIANO	200
<i>Mkongo wa Taifa wa Teknolojia ya Habari na Mawasiliano</i>	200
<i>Vituo vya Mawasiliano (Telecenters)</i>	200
SURA YA 17	208
NISHATI	208
UMEME:	208
PETROLI	209
NISHATI JADIDIFU	209
<i>Mionzi ya Jua</i>	209
<i>Tungamotaka</i>	209
SURA YA 18	213
MAJI	213
UTANGULIZI	213

HUDUMA YA MAJI VIJIJINI	213
HUDUMA ZA MAJI MIJINI	214
SURA YA 19.....	217
ELIMU NA MAFUNZO.....	217
ELIMU YA AWALI.....	217
ELIMU YA MSINGI	217
ELIMU YA UALIMU.....	218
ELIMU YA UFUNDI.....	220
ELIMU YA UFUNDI STADI NA MAFUNZO	220
ELIMU YA JUU	221
SURA YA 20.....	234
AFYA.....	234
UTANGULIZI	234
VITUO VYA KUTOLEA HUDUMA VA AFYA.....	234
ELIMU YA AFYA KWA WANANCHI	234
AFYA YA UZAZI NA MTOTO	234
CHAKULA NA LISHE	235
HUDUMA ZA USTAWI WA JAMII	236
SURA YA 21.....	243
MAENDELEO YA JAMII	243
VYUO VYA MAENDELEO YA WANANCHI	243
VYUO VYA MAENDELEO YA JAMII.....	243
JINSIA NA MAENDELEO NA WANAWAKE	243
MAENDELEO YA MTOTO.....	244
USIMAMIZI NA URATIBU WA MASHIRIKA YASIYO YA KISERIKALI	244

ORODHA YA MAJEDWALI

Jedwali A:	Takwimu Muhimu Katika Uchumi – Tanzania Bara	xviii
Jedwali 1:	Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa gharama zake (bei za miaka inayohusika).....	10
Jedwali 1A	Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa gharama zake – Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za miaka inayohusika).....	11
Jedwali 2:	Mchango wa shughuli za kiuchumi kwa Pato la Taifa kwa gharama zake (bei za miaka inayohusika).....	12
Jedwali 2A:	Mchango wa shughuli za kiuchumi kwa Pato la Taifa (PLT), kwa gharama zake - Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za miaka inayohusika).....	13
Jedwali 2B:	Pato la Taifa (PLT) na matumizi yake, kwa bei za soko (bei za miaka inayohusika).....	14
Jedwali 3:	Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa gharama zake (bei za mwaka 1992).....	15
Jedwali 3A:	Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa gharama zake - Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za mwaka 1992).....	16
Jedwali 4:	Ukuaji wa Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa gharama zake (bei za mwaka 1992).....	17
Jedwali 4A:	Ukuaji wa Pato la Taifa (PLT) kwa shughuli za kiuchumi, kwa gharama zake Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za mwaka 1992).....	17
Jedwali 4B:	Mchango wa shughuli za kiuchumi kwa Pato la Taifa (PLT), kwa gharama zake (bei za mwaka 1992).....	19
Jedwali 4C:	Mchango wa shughuli za kiuchumi kwa Pato la Taifa (PLT), kwa gharamazake-Sehemu inayouzika na isiyouzika (bei za mwaka 1992).....	20
Jedwali 4D:	Pato la Taifa (PLT) na matumizi yake , kwa bei za soko bei za mwaka 1992).....	23
Jedwali 5:	Ukuzaji Rasilimali (bei za miaka inayohusika).....	24
Jedwali 6:	Ukuzaji Rasilimali (bei za mwaka 1992)	25

Jedwali 7:	Ukuzaji Rasilimali (sekta za umma na binafsi)	26
Jedwali 8:	Fahirisi ya bei za rejereja ya bidhaa zitumiwazo na watu wa kipato cha chini Dar es Salaam (2001=100).....	27
Jedwali 9:	Fahirisi ya bei za rejereja ya bidhaa zitumiwazo na watu wa kipato cha chini Dar es Salaam (2001=100).....	28
Jedwali 10:	Fahirisi ya bei za bidhaa na huduma zitumiwazo na wafanyakazi wa kima cha kati Dar es Salaam (2001=100)	29
Jedwali 11:	Fahirisi ya bei za bidhaa na huduma zitumiwazo na Wafanyakazi wa kima cha kati Dar es Salaam (2001=100)	30
Jedwali 12:	Fahirisi ya gharama ya maisha ya wenye kipato cha juu Dar es Salaam (2001=100).....	31
Jedwali 13:	Fahirisi ya gharama ya maisha wenye kipato cha juu Dar es Salaam (2001=100)	32
Jedwali 14:	Fahirisi ya bei ya bidhaa na huduma zitumiwazo na wakazi wa mijini - Tanzania Bara (2001=100).....	33
Jedwali 15:	Fahirisi ya Bei ya Bidhaa na huduma zitumiwazo na wakazi wa mijini - Tanzania Bara (2001=100).....	35
Jedwali 16:	Fahirisi mbali mbali za bidhaa na huduma zitumiwazo na wakazi wa mijini – Tanzania Bara (2001=100).....	37
Jedwali 17:	Thamani ya Bidhaa za biashara baina ya Tanzania na nchi za nje	59
Jedwali 18:	Kiasi na thamani ya bidhaa muhimu zilizouzwa nchi za nje.....	60
Jedwali 19:	Kiasi na thamani ya bidhaa za asilia na zisizo asilia zilizouzwa nchi za nje	61
Jedwali 20:	Wastani wa bei za bidhaa muhimu zilizouzwa nchi za nje (Sh.)	66
Jedwali 21:	Wastani wa bei za bidhaa muhimu zilizouzwa nchi za nje (US \$)	67
Jedwali 23:	Aina na thamani ya bidhaa zilizoagizwa kutoka nchi za nje.....	69
Jedwali 24:	Mizania ya malipo na nchi za nje	70
Jedwali 25:	Mwenendo wa mapato na matumizi ya Serikali.....	77

Jedwali 26:	Matumizi ya Serikali kwa huduma mbalimbali.....	79
Jedwali 27:	Mwenendo wa karadha na ujazi wa fedha - Tanzania bara	88
Jedwali 28:	Viwango vya ukuaji wa karadha na ujazi wa fedha - Tanzania bara.....	89
Jedwali 29:	Mwenendo wa Viwango vya ubadilishaji kati ya Shilingi na Dola ya Marekani	90
Jedwali 30:	Mikopo ya benki za biashara kwa sekta mbalimbali.....	91
Jedwali 31:	Mwenendo wa amana katika benki za biashara	92
Jedwali 32:	Viwango vya wastani vya riba.....	93
Jedwali 33:	Idadi ya watu nchini Tanzania kimkoa.....	98
Jedwali 34:	Kituo cha Uwekezaji Tanzania (TIC): Miradi iliyopitishwa.....	105
Jedwali 35:	Uzalishaji wa miwa na sukari	135
Jedwali 36:	Pamba iliyonunuliwa na mauzo nchini.....	136
Jedwali 37:	Eneo lililopandwa michai na majani mabichi yaliyopatikana.....	137
Jedwali 38:	Kahawa iliyonunuliwa na mauzo nchini.....	138
Jedwali 39:	Eneo lililopandwa mkonge na katani iliyopatikana.....	139
Jedwali 40:	Tumbaku iliyonunuliwa na mauzo nchini	140
Jedwali 41:	Maua ya pareto yaliyonunuliwa na mauzo ya bidhaa za pareto.....	141
Jedwali 42:	Korosho zilizonunuliwa na mauzo nchini.	142
Jedwali 43:	Muhtasari wa mazao muhimu ya biashara yaliyonunuliwa	143
Jedwali 45:	Upandaji wa miti (Miche iliyootehwa)	153
Jedwali 47:	Mauzo ya bidhaa za misitu nchi za nje.....	154
Jedwali 48:	Mwenendo wa biashara ya ndege, wanyamapori na vipusa nchi za nje	155
Jedwali 48A:	Mwenendo wa biashara ya wanyama hai na uwindaji wa kitalii	156
Jedwali 48B:	Idadi ya Wawindaji wa Kitalii.....	156

Jedwali 50:	Uzalishaji katika sekta ya uvuvi	157
Jedwali 51:	Mauzo ya mazao ya uvuvi nchi za nje.....	158
Jedwali 51A:	Muhtasari wa Mauzo ya Mazao ya Uvuvi Nchi za Nje.....	159
Jedwali 51B:	Mwelekeo wa Mauzo ya Sangara Nchi za Nje.....	159
Jedwali 52:	Idadi ya Watalii, siku zao hotelini, na makadirio ya fedha za kigeni zilizopatikana.....	160
Jedwali 53:	Idadi ya Watalii walioingia nchini na kiasi cha fedha zilizopatikana.....	161
Jedwali 55:	Mwenendo wa Biashara ya Utalii.....	162
Jedwali 55B:	Idadi ya Wageni Waliotembelea Vituo vya Utalii.....	163
Jedwali 56:	Uchimbaji wa madini: Kiasi kilichopatikana	167
Jedwali 57:	Madini yaliyouzwa nchi za nje.....	168
Jedwali 58:	Matumizi ya saruji nchini.....	172
Jedwali 59:	Uzalishaji wa baadhi ya bidhaa za viwanda	173
Jedwali 60:	Viwanda - Idadi ya Watu walioajiriwa.....	174
Jedwali 61:	Viwanda - Gharama za kazi.....	175
Jedwali 62:	Viwanda - Muhtasari wa matokeo.....	176
Jedwali 63:	Viwanda - Muhtasari wa matokeo kimkoa.....	177
Jedwali 65:	Vigezo vya Ufanisi katika Sekta ya Viwanda	178
Jedwali 67:	Kampuni ya Reli Tanzania (TRL).....	201
Jedwali 68:	Reli ya Uhuru (TAZARA).....	202
Jedwali 69:	Usafirishaji kwa Meli	203
Jedwali 70:	Huduma za Posta	206
Jedwali 73:	Shirika la Ndege Tanzania (ATCL).....	207
Jedwali 74:	Uwezo wa mitambo ya umeme	211
Jedwali 75:	Mauzo ya umeme kwa watumiaji mbali mbali.....	212
Jedwali 76:	Mauzo ya umeme kwa mikoa.....	213

Jedwali 77:	Usambazaji wa maji vijijini kwa mwaka 2008	216
Jedwali 79:	Jumla ya visima vilivyochimbwa nchini mwaka 2008.....	217
Jedwali 80:	Shule za sekondari za Serikali - Idadi ya wanafunzi kwa kidato.....	223
Jedwali 81:	Shule za sekondari za binafsi - Idadi ya wanafunzi kwa kidato.....	233
Jedwali 83:	Muhtasari wa takwimu za elimu.....	234
Jedwali 84:	Vyombo vya afya nchini.....	238
Jedwali 85:	Sekta ya Afya: Waliofaulu mafunzo	239
Jedwali 85 A:	Waliofaulu mafunzo ya afya.....	240
Jedwali 86:	Matumizi ya vyombo vya afya	241
Jedwali 87:	Idadi ya wataalamu wa afya	242
Jedwali 87A:	Idadi ya Vitanda katika Hospitali zote Nchini mwaka 2005	243

KIREFU/TAFSIRI YA MANENO

APRM	- African Peer Review Mechanism (Mpango wa Kujitathmini na Kujipima wa Afrika)
ACB	- Akiba Commercial Bank
ATCL	- Air Tanzania Company Limited (Shirika la Ndege Tanzania)
AU	- African Union (Umoja wa Afrika)
BoT	- Bank of Tanzania (Benki Kuu ya Tanzania)
Cif	- cost insurance and freight (Thamani ya bidhaa ikijumuisha gharama za usafiri na Bima)
CNN	- Cable News Network
CPI	- Consumer Price Index (Faharisi ya Bei za Walaji)
CRDB	- Banki ya CRDB
EAC	- East Africa Community (Jumuiya ya Afrika Mashariki)
EEZ	- Exclusive Economic Zone (Ukanda Huru wa Uchumi)
ECA	- Economic Commission of Africa (Tume ya Uchumi ya AfriKa)
EPA	- Economic Partnership Agreement (Makubaliano ya Ushirikiano wa Kiuchumi)
EPZ	- Economic Processing Zone (Kanda za Uzalishaji Bidhaa za Kuuza Nje)
EWURA	- Energy and Water Utilities Regulatory Authority (Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Maji na Nishati)
f.o.b	- free on board (Thamani ya Bidhaa bila Kujumuisha Gharama za Usafiri na Bima)
FDI	- Foreign Direct Investment (Uwekezaji wa Mitaji ya Kigeni)
GDP	- Gross Domestic Product (Pato la Taifa)
HBS	- Household Budget Survey (Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya)
HIPC	- Highly Indebted Poor Countries (Nchi Maskini Zenye Madeni Makubwa)
ICT	- Information Communication Technology (Teknolojia ya Habari na Mawasiliano)
IFMS	- Integrated Financial Management System (Mfumo Tungamanishi wa Usimamizi wa Fedha)

M ₂	- Broad Money Supply (Uzaji wa Fedha kwa Tafsiri Pana)
M ₃	- Extended Broad Money Supply (Ujazi wa Fedha kwa Tafsiri Pana Zaidi)
IMF	- International Monetary Fund (Shirika la Fedha la Kimataifa)
MDRI	- Multilateral Debt Relief Initiative (Mpango wa Kuzifutia Nchi Maskini Duniani Madeni ya Taasisi za Fedha za Kimataifa)
MKUKUTA	- Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umasikini Tanzania
MMEM	- Mpango wa Maendeleo ya Elimu ya Msingi
MMES	- Mpango wa Maendeleo ya Elimu ya Sekondari
MMS	- MKUKUTA Monitoring System (Mfumo wa Ufuatiliaji wa MKUKUTA)
MSCL	- Marine Service Company Ltd (Kampuni ya Huduma za Meli)
MSMEs	- Medium Small and Micro Enterprises (Viwanda Vidogo sana, Viwanda Vidogo na vya Kati)
MTEF	- Medium Term Expenditure Framework (Mfumo wa Muda wa Kati wa Matumizi ya Serikali)
MW	- Mega Watts
NEMC	- National Environmental Management Council (Baraza la Taifa la Mazingira)
NEPAD	- New Partnership for Africa's Development (Mpango wa Ushirikiano Mpya wa Kuleta Maendeleo Afrika)
NGO's	- Non-Governmental Organisations (Asasi Zisizo ya Kiserikali)
NIC	- National Insurance Corporation (Shirika la Bima la Taifa)
NMB	- National Microfinance Bank (Benki ya Taifa ya Mikopo Midogo)
PRS	- Poverty Reduction Strategy (Mkakati wa Kupunguza Umaskini)
RAHCO	- Railway Holding Company (Kampuni Miliki ya Rasilimali za Reli)
SACCOS	- Savings and Credit Cooperatives Societies (Vyama vya Ushirika wa Akiba na Mikopo)
SADC	- Southern Africa Development Community (Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika)
SCULT	- Savings and Co-operatives Union League Tanzania
SEZ	- Special Economic Zone (Kanda Maalum ya Kiuchumi)
SIDO	- Small Industries Development Organisation (Shirika la

	kuhudumia Viwanda Vidogo)
SMEs	- Small and Medium Enterprises (Viwanda Vidogo na vya Kati)
TAKUKURU	- Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa
TANESCO	- Tanzania Electricity Supply Company (Shirika la Umeme Tanzania)
TAZARA	- Tanzania Zambia Railway Authority (Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia)
TCAA	- Tanzania Civil Aviation Authority (Wakala wa Mamlaka ya Udhhibiti wa Usalama wa Usafiri wa Anga)
TCDC	- Technical Cooperation among Developing Countries (Ushirikiano wa Kiufundi baina ya Nchi zinazoendelea)
TCRA	- Tanzania Communication Regulatory Authority (Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania).
TEKNOHAMA	- Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TICTS	- Tanzania International Container Terminal Services (Kampuni ya Kupakua Makontena katika Bandari ya Dar es Salaam)
TIKA	- Tiba kwa Kadi.
TOL	- Tanzania Oxygen Limited (Kampuni ya Oxygen Tanzania)
TRA	- Tanzania Revenue Authority (Mamlaka ya Mapato Tanzania)
TRC	- Tanzania Railway Corporation (Shirika la Reli Tanzania)
TRL	- Tanzania Railway Company Limited (Kampuni ya Reli Tanzania)
Tshs	- Sh. ya Tanzania
UDA	- Shirika la Usafiri Dar es Salaam
UKIMWI	- Ukosefu wa Kinga Mwilini
VAT	- Value Added Tax (Kodi ya Ongezeko la Thamani)
VVU	- Virusi Vya Ukimwi
WTO	- World Trade Organisation (Shirika la Kimataifa la Biashara)

MATUKIO MUHIMU YA KIUCHUMI MWAKA 2008

TAREHE	MWEZI	MATUKIO
17	Februari	Serikali za Tanzania na Marekani zasaini Mkataba wa kuipatia Tanzania jumla ya Dola za Kimarekani 698 chini ya Mradi wa MCC
26	Julai,	Gavana wa Benki Kuu ya China Bw. Chen Yuan awasili nchini kwa lengo la kusaidia na kuboresha mahusiano ya kimaendeleo kati ya Tanzania na China
	Juni	Mkutano wa Sulvan wafanyika Mjini Arusha
12	Juni	Siku ya Bajeti kwa nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki
1-7	Julai	Maonyesho ya kimataifa ya Biashara yafanyika Dar es Salaam.
17	Septemba	Msukosuko wa Masoko ya Fedha Duniani waikumba nchi ya Marekani
3	Oktoba	Bunge la Marekani laidhinisha dola za Kimarekani bilioni 700 kunusuru sekta ya fedha nchini Marekani
19	Novemba	Wiki ya Umaskini na PER yaanza
24	Novemba	Mkutano wa Mashauriano Kati ya Serikali na Wafadhili Wakuu Wanaosaidia Bajeti ya Serikali (GBS Week)
3	Desemba	Mkutano wa Baraza la Wafanyabiashara wafanyika chini ya uenyekiti wa Rais Jakaya Mrisho Kikwete

TAKWIMU MUHIMU KATIKA UCHUMI - TANZANIA BARA

Jedwali Na. A

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2007-08 Badiliko (%)
Idadi ya Watu (milioni)	32.9	33.6	34.2	35.3	36.2	37.5	38.3	39.3	2.6
Pato la Taifa kwa Bei za miaka inayohusika (Sh. milioni)	9100274	10444507	12107062	13971592	15965294	17941268	20948403	24754457	18.2
Pato la Taifa kwa Bei za mwaka 2001 (Sh. milioni)	9100274	9752177	10423734	11239735	12068090	12881163	13801921	14828345	7.4
Wastani Pato kwa Kila Mtu kwa bei za miaka inayohusika (Sh.)	276604	310848	354008	395796	441030	478434	546956	629884	15.2
Wastani Pato kwa Kila Mtu kwa bei za 2001 (Sh.)**	276604	290243	304788	318406	333373	343498	360363	377312	4.7
Kasi ya Upandaji Bei (asilimia)	5.2	4.5	4.4	4.2	4.3	7.3	7.0	10.3	47.1
Urari wa Biashara ya Bidhaa (US\$ milioni)	-709.0	-531.7	-717.4	-1009.7	-1321.8	-1946.5	-2634.0	-3403.2	29.2
Urari wa Bidhaa, Huduma na Uhamisho wa Mali (US\$ milioni)	-237.3	22.3	-87.5	-383.2	-867.6	-1143.2	-1580.1	-2333.4	47.7
Saruji Iliyotumika (Tani '000)	903.0	1026.0	1186.4	1280.9	1375.2	1421.5	1629.9	1755.8	7.7
Umeme Uliouzwa (KWH milioni)	1858.0	2194.0	3369.0	3686.0	3623.0	2464.0	3057.0	3369.0	10.2
Utalii (Mapato US\$ milioni)	725.0	730.0	731.0	746.0	823.0	862.0	1198.0	1354.0	13.0
Reli: Uchukuzi Mizigo (Tani '000)	1909	2123	1590	1300	1639	1330	1283	954	-25.6
Elimu: Wanafunzi katika Shule za Msingi ('000) *	10663.0	26930.0	37535.0	48276.0	72035.0	79598.8	83169.3	84372.4	1.4
Elimu: Wanafunzi katika Shule za Sekondari ('000) *	289.7	323.3	345.4	432.6	524.3	675.7	1020.5	1222.4	19.8
Elimu: Wanafunzi katika Taasisi za Elimu ya Juu ¹	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hospitali: Idadi ya Vitanda	38266	38330	-	49074	37048	37228	37228	-	-
Madaktari	-	-	-	-	-	-	1339	-	-
Mauzo Nje ya Mazao Muhimu ya Biashara (mil. US\$)									
Bidhaa Asilia									
Kahawa	57.10	35.22	49.80	49.80	74.30	61.40	98.10	97.50	-0.6
Pamba	33.70	28.63	41.30	74.60	111.50	55.80	66.40	114.96	73.1
Katani	6.70	6.55	6.80	7.20	7.30	6.10	6.80	3.33	-51.1
Chai	29.60	29.60	25.00	30.10	25.60	31.00	28.70	40.80	42.1
Tumbaku	35.70	55.52	46.00	57.60	80.80	65.20	72.90	108.14	48.3
Koroshu	56.60	46.59	44.20	68.10	46.60	39.40	13.20	40.16	204.3
Karafuu	12.30	3.96	10.30	10.30	8.50	8.20	4.20	13.50	221.4
Bidhaa zisizo Asilia									
Madini	302.23	383.80	552.20	680.20	711.30	836.80	886.50	995.47	12.3
Bidhaa za Viwanda	56.16	65.90	83.80	110.10	156.10	195.80	309.20	662.35	114.2
Bidhaa nyinginezo	261.90	323.90	359.70	385.10	454.40	436.30	520.70	612.75	17.7
	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2006/07- 2007/08 Badiliko (%)
Ujazi wa Fedha									
Ujazi wa Fedha-M3 (Sh. bilioni) ²	1473.0	1798.0	2206.0	2603.0	3266.5	3538.2	4629.1		30.8
Karadha (Sh. bilioni)	647.3	684.9	858.2	1123.6	1504.2	2169.5	2477.7		14.2
Fedha za serikali									
Mapato ya Kawaida ya Serikali (Sh. bilioni)	1042.9	1217.5	1476.4	1716.3	2066.8	2739.0	3502.6	4728.6	35.0
Matumizi ya Kawaida ya Serikali (Sh. bilioni)	1118.1	1488.6	1780.1	2017.5	2649.9	3137.5	3796.9	4700.6	23.8
Matumizi ya Maendeleo ya Serikali (Sh. bilioni)	344.9	500.9	736.8	1091.6	1385.2	1337.2	2201.1	2491.4	13.2

Chanzo: Wizara ya Fedha na Uchumi

* Kwa shule za serikali na binafsi

** Kuanzia 1998 ni kwa bei za mwaka 2001

¹ Kwa mwaka wa masomo unaoishia mwaka unaohusika

² Kwa tafsiri pana (M3)

- Takwimu hazikupatikana

SEHEMU YA KWANZA

MAENDELEO YA UCHUMI JUMLA

SURA YA I

HALI YA UCHUMI WA TAIFA

Ukuaji wa Uchumi

1. Katika mwaka 2008, Pato halisi la Taifa lilikua kwa kiwango cha asilimia 7.4 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 7.1 mwaka 2007. Ukuaji huu ulichangiwa zaidi na kuongezeka kwa viwango vya ukuaji katika shughuli za kiuchumi za kilimo; uvuvi; na huduma. Ukuaji wa viwango vya juu ulijionesha katika shughuli ndogo za kiuchumi za: mawasiliano (asilimia 20.5); fedha (asilimia 11.9); na ujenzi (asilimia 10.5). Hata hivyo, kiwango cha ukuaji katika shughuli za kiuchumi za viwanda na ujenzi kilipungua. Mchango wa shughuli za kiuchumi za huduma umeendelea kuongezeka katika mwaka 2008 ikilinganishwa na shughuli nyingine za kiuchumi.
2. Mwaka 2008, Pato la Taifa lilikuwa sh. 24,781,679 milioni kwa bei za mwaka husika au sh.14,828,345 milioni kwa bei za mwaka 2001. Kutokana na idadi ya watu Tanzania Bara kukadiriwa kuwa milioni 39.3, Pato la wastani la kila mtu lilikuwa sh. 628,259 mwaka 2008 ikilinganishwa na sh. 548,388. mwaka 2007, sawa na ongezeko la asilimia 14.8.